

זכותנו על ארץ-ישראל

מ.ח. עמושי

אנחנו נותנים בזה קטע אחד מ"רכי-השיח" הדמיוני בין יהודים במדינת ישראל של ימינו על השאלה המשמשת סלע-מחלוקת בישראל ובעמים ומהווה עיקר הסיכסוך בין שתי האומות העברית והערבית. מ.ח. עמושי (משה מיזלש) נתן למאמרו "ארץ-ישראל – ישראל והערבים" צורת שיחה בין אישים המחולקים בדעותיהם כדי לברר בירור-יתר את השאלה הנידונה. המאמר בא בקובץ-מסותיו האחרון של מ.ח.מ. – "ציונות אתמול, היום, מחר", בהוצאת הספריה הציונית העולמית בשיתוף עם מוסד ביאליק, ירושלים, תשמ"ב.

אילן: שוב הפלגנו לפני-ולפנים של חשבון עולמנו, הגיעה השעה שנחזור ונציץ החוצה, על סביבותינו, ערביי ארץ-ישראל – מה יהא עליהם ועל חשבונם-שלהם? כלום אין העם הפלשתינאי זכאי להגדרה עצמית, שנתקבלה בימינו כזכותו של כל עם?

בן-ציון: אחרי פרסום הצהרת באלפור, בתגובה על דברי-הביקורת של לורד רותרמר, שטען אף הוא טענת הגדרה עצמית לערבים, ענה באלפור ואמר: ידעתי יפה את מספר הערבים בארץ-ישראל בעת שהצעת את ההצהרה. ואני מקבל את עקרון ההגדרה העצמית לכל הארצות שבעולם בכלל ובמזרח התיכון בפרט, אך אינני יכול לקבלו לגבי ארץ-ישראל, מפני שארץ-ישראל יחידה ומיוחדת היא, וכל יהודי במלוא עולם יש לו חלק בה, ואם אני נוטל את יהודי כל העולם, הרי הם עולים במספרם על הערבים המצויים בה בעת. ומעשה שהיה, מספר ד"ר הרצוג, במשלחת של נציגי יהדות אמריקה, ובהם מתנגדי הציונות לפנים, שניצבה לפני המזכיר לענייני-חוץ של ארצות-הברית לדון עמו בעניין הנוגע לירושלים. בעומדם לפרוש קם אחד מהם ואמר: עלינו להיות גלוי-לב, דיברנו עד עתה כאזרחי אמריקה, אך קודם שאנו יוצאים מלפניך חובה עלינו לומר לך, כי בכל הנוגע לירושלים כולנו אזרחי ירושלים. וד"ר הרצוג מעיר: כלשון הזה ממש אמרה מלאכות יהודית מאלכסנדריה אל קאליגולה קיסר רומא לפני אלף ותשע מאות שנה.

הימן: אכן, ירושלים – הכתר לראש ההיסטוריה היהודית, וכל יהודי שיש

לו חלק בהיסטוריה היהודית אזרח הוא בה וכתרה חופף עליו. אילן: בכל-זאת, כלום ניתן לשלול מציאותו של עם פלשתינאי, והוא חי וקיים לפנינו בכל המונו ושאונו?

גוריון: אני כופר לא במציאותה של אומה פלשתינאית, אלא גם במציאותה של אומה סורית ואומה עיראקית ואומה סעודית ואומה מצרית ואומה לובית ואומה אלג'ירית ואומה מארוקאית, ואולי אומה כווייתית וכו' וכו' — ואפשר נכון יותר לומר: אומה אסאדית ואומה סאדאית ואומה קאדאפית ואומה בומדיאנית וכו'. יש אומה ערבית אחת, בעלת דת אחת, לשון אחת, אורח-חיים אחד ועבר משותף, ולאומה האחת הזאת עשרים מדינות ויותר. הערבים אחוזים את החבל בשני ראשיו: רוצים — מדברים על האומה הערבית המשתרעת מן המפרץ הפרסי עד האוקיינוס האטלנטי; רוצים — כל יישוב, כל אי הוא „אומה“, התובעת ריבונות לעצמה.

בן-ציון: דוגמה בולטת לכך היא המדינה הקרובה אלינו במקום ובזמן: ירדן. כידוע הקיף המאנדאט שניתן לבריטניה מטעם חבר-הלאומים את כל שטחה של „פלשתינה (א״י)“, ממערב וממזרח לירדן. מטעמים וחשבונות שלה החליטה בריטניה לקרוע את עבר-הירדן משטח המאנדאט ולמוסרו לבית ההאשמים, והללו החליטו לשנות את שם השטח שלהם, שהוא חלק של „פלשתינה (א״י)“ ל„עבר-הירדן“ ואחר-כך ל„ירדן“. מכיוון שכך, ומכיוון שכך בלבד, שוב אין זו מדינה פלשתינאית, והפלשתינאים שבארץ-ישראל זקוקים למדינה משלהם. בעינינו ראינו, כיצד שינוי שם גיאוגרפי בורא „אומה“ חדשה, התובעת מדינה וריבונות לעצמה.*

גוריון: אין לשכוח גם זאת: העצמאות והריבונות של המדינות הערביות הסובבות אותנו הוגשו להם על טס-כסף בידי מעצמות-הברית במלחמת-העולם הראשונה, מבלי שתושביהן נקפו באצבע קטנה כדי להשיגן. צבאות מערב-אירופה ואמריקה — ובתוכם הרבה יהודים — שפכו דמם על שחרורו של האיזור ומסירתו לתושביו הערביים.

אילן: אומה או לא אומה, ערביי ארץ-ישראל, יהיה אשר יהיה כינויים הקיבוצי, בעלי זכות הם, זכות טבעית, להיות אדונים לגורלם.

גוריון: אין לך כמעט אומה בעולם שאין אחוז אחד, לפחות, מבניה יושב

---

* אכן, ראוי לזכור ולהזכיר: אנגליה היא שיצרה כמו ידיה את „הבעיה הפלשתינאית“. אילולא הקדימה אנגליה וניתקה את עבר הירדן משטח המנדט, והשליטה עליו מלך שהביאה ממרחקים, היתה השתלשלות המאורעות מביאה לידי כינונה של מדינה ערבית-פלשתינאית בשני שלישיו של שטח המנדט, ומדינה יהודית בשליש השטח. בין שתי המדינות היו מן-הסתם מתגלעים חילוקי דעות בעניין הגבולות בין שתי המדינות, אבל גבולות הם עניין שבהגיון ושיקול הדעת, עניין של חישובים דימוגראפיים, כלכליים, בטחוניים, ולא עניין שבצדק ועוול מוחלטים, ענין של גזילת מולדת, כפי שמוצג היום הסכסוך בין ישראל לפלשתינאים. ומאוד ייתכן שהמוצא היחיד לתקנת המצב הוא בתיקונו של המעוות ההיסטורי הזה.

מחוץ לגבולות ארץ מכורתה, כמיעוט בתוך רוב לא לו. אילן: היהודים, שהיו אלפיים שנה מיעוט בכל מקום, דין שיגלו יתר רגישות להרגשות המצוקה והסבל של מיעוט בתוך רוב לא לו. גוריון: התשובה על טענתך היא בשתי המלים שהשתמשת בהן: בכל מקום. שער בנפשך מציאות דמונית כזו: היהודים בפולין מיעוט היו, אלא המדינות השכנות לפולין, רוסיה וגרמניה ואוסטריה מדינות של יהודים הן. יהודים מאכלסים אותן, יהודים מושלים בהן. כלום היה או מצבם של יהודי פולין בלתי-נסבל כפי שהיה? עצם הקיום הרובני-הריבוני מעבר לגבול נוטל מהרגשת הנחיתות והכפיפות של בן המיעוט: עצם אפשרות הבחירה בין חיי רוב מעבר לגבול לחיי מיעוט בתוך הגבול מקהה את תחושת החולשה והרתיעה של היות כמיעוט. וראי וודאי שצריך להתייחס לכך, להיות-כמיעוט זו, בכל הרגישות האנושית, להשתדל בכל לב להקילה, להמתיקה — ולכבדה.

אילן: כלום נאמר לערביי ארץ-ישראל מה שאמר נאפוליון ליהודי צרפת: ליהודי כפרט כל הזכויות, ליהודי ככלל אין שום זכויות? בן-ציון: לא זו השוואה נכונה. אם באים אנו לערוך השוואות, יש לעורכן כנגד הדרישות שדרשו היהודים לעצמם במדינות שקמו אחרי מלחמת-העולם הראשונה במזרח אירופה: הם דרשו, כידוע, „אוטונומיה לאומית-אישית“, „אוטונומיה“ זו נדרשה בתחומי הדת והתרבות, הלשון והחינוך, דרישות אלה לא נתמלאו מעולם, כידוע. למיעוט הערבי בישראל ניתנת אוטונומיה לאומית כזו ויותר ממנה, שהיא כוללת גם שלטון עצמי מקומי.

הימן: נזכר כאן חורבן יהדות אירופה, ונראה לי שפן אחד של חורבן זה לא ניתנה עליו הדעת, על-כל-פנים לא במידה ובחדגשה הדרושה, והיא דרושה גם להארת הנושא הנדון כאן. במזרח אירופה ישב עם יהודי, לא מספר כזה וכזה של יהודים, היהודי הפולני, למשל, בתוך עמו ישב, בכל תחושת השייכות והחמימות שמעניקה לאדם ישיבה זו בתוך בית-עמו, באמריקה. למשל, יושבים מיליוני יהודים, אך לא עם יהודי, העם היהודי. אפשר לומר, עלה לארץ-ישראל אחרי חורבן יהדות אירופה. וזאת לדעת: אין יהודי יכול להיות יהודי בלא עם יהודי. אף משה רבנו לא יכול, וטען: ואם אין, מחני נא מספרך — בלי עם יהודי אין אף הוא יכול להיות יהודי. כל הדיונים שלנו על היחס בין המדינה לתפוצות, בין המרכז להיקף, העיקר, נראה לי, חסר מהם. כי היחס הוא בין הוויית-עם ובין יחידי-עם שרק מכוחה הם יכולים להיות אשר הם; רק מכוח הוויית-העם היהודית בארץ-ישראל יכול יהודי באשר הוא להיות יהודי. ודומני שיהודים פשוטים בתפוצות חשים בכך יותר ממנהיגיהם והוגיהם. וגם כשאנו מדברים על זכויות רוב ומיעוט, ריבונות ועצמאות, אל לשכוח, שמדינת ישראל היא המקום האחד והיחיד בעולם שבו קיימת, בו אפשרית הוויית העם היהודי.